

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уонсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүөмөрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүтэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдуга көнүл уонна кырдык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүтэр дьон аймах суобаһын абардар варвардыы быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көнүлүтэр, кыһалҕата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматын туһутар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһутар,

Холбоһуктаах Нациялар норуоттара Устааһтарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэһитэрин, ол кэnnэ социальнай прогресс өссө көнүл олох усулуобуйалара тупсарын туһутар үлэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киирбит судаарыстыбалар Холбоһуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көнүлүн тутуһуу туһутар ыкса үлэлэһнэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйыллыбыт быраап уонна көнүл дин эйдэбуллэри дииринник өйдөөһүн бу бэриллибит бигэ тыллары олоххо киллэрингэ улахан суолталаабын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уонсай Декларациятын аан дойду норуоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтин көмөтүнэн быраабы уонна көнүлү убаастыылларын ситиһиэхтээх, национальнай уонна норуоттар икки ардыларынааҕы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоһук иһигэр киирбит судаарыстыбалар истрэгэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааһтарын тарҕанар уобаластарыгар (юрисдикция) олорор норуоттарга киэнник уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүллэр. Киһилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүллэр, уонна бэйэ бэйэлэрингэр тылга кииринигэс быһыылара доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыттан, тиринтин өнүттэн, эр киһититтэн-дьахтарыттан, саңарар тылыттан, омугуттан, религиятыттан, политическай да ханнык да санаатыттан, национальнай эбэтэр социальнай төрүтүттэн, баайыттан- дьаданытыттан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүллээх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдуга, ханнык да политическай, правовой эбэтэр норуоттар икки ардыларынаабы статүһүттэн сиэттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойдуга территорията төһө да тутулуга суох, эһиэккэ сылдыааччы, бэйэтэ саламат бинтэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биирдии киһи үчүгэй олоҕу олоҕор, көнүллээх уонна тус тыттыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас биллммэт буолар турукка сылдыа суохтаах: дьону кулут онгостуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүннэрэ бобулар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоһунна, накаастабылга, куһаҕан сыһыанга түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан аабынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иннигэр тэн бырааптаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбиллэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дьиннээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна маннь сарбыааһынна киксэрииттэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биирдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүлүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһиллибит түгэнигэр, национальнай сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төннөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайыллыбат, көнүлүн сарбыыллыбат, үүрүлүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, холуобунай буруйу онорбут диэн дьүүлэнэр буоллабына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, мань таһынан киһиэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй төһө олохтообун быһаарар инниттэн, тэн бырааптаабынан туһанан, киһи дьыалатын тутулуга суох, кырдык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүлэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биирдии буруйу онорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут киһи буруйдаабын дакаастыар дылы, буруйа суоҕунан аабынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыһы оноруу, эбэтэр туту да гынымы иһин буруйга, буруйу оноруу кэмигэр национальнай сокуон бинтэр аан дойдутаабы быраап быһыытынан буруйу оноруунан аабыллыбат буоллахтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй онгоһулар кэмигэр туттулла сылдыбыт накаастабылтан ырахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоҕор, дьиэ кэргэнигэр, кини олорор дьиэтин тыгтыллыбат буолуутугар, кини суруйсуутун кистэлэнэр буккуһо, орооһуо суохтаах. Кини чиеһигэр, аатыгар-суолугар апчарыйыа суохтаах. Хас биһирдиги киһи итинник киһи олоҕор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитигэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбага олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.

2. Хас биһирдиги киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһигэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.

2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дьин чаччы политикаҕа сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтигэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи гражданство ылар бырааптаах.

2. Ким даҕаны бэйэ көңүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиһит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэриттэн тутулуга суох эрдик - ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдик - ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр кэргэнниһилэр тэн бырааптаахтар.

2. Эрдик-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйиһтэ суох собулэн эрэ баар буоллаҕына буолар.

3. Ыал дикэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас биллэн эбэтэр атын дьону кытары тэннэ бас биллэхтэрин сөп.

2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи толкуйдуур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэлин соботохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаастык, бинтэр биһирдигилээн үөрэтин, тагара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сиэри-туому тутуһуу нөнгүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киһирэр бырааптаах.
2. Кими даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияга киллэриллбэт.

21 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи бэйэтин дойдутун салайытыгар быһаччы, эбэтэр көңүллүк талыллыбыт дьон нөнүө кыттыыны ылыан сөп.
2. Хас биһирдиги киһи бэйэтин дойдутугар государственнай сулууспаҕа киһирэр бырааптаах.
3. Правительство быһааһа норуот көрдөбүлүгэр олоҕуруохтаах; ол көрдөбүл кэмтэн-кэмигэр ытыллар, барыларыгар тэн уонна уонсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көңүлүн хааччыйар көрүнүкү көмөтүнэн чинэһинэй быыбардарга көрдөрүүнү булуохтаах.

22 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальнай харалтаны ылар бырааптаах. Хас биһирдиги киһи, общество чилиэнин быһыытынан, киһи бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, киһи тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи үлэлиир, көңүллүк үлэни талар, үлэлииргэ үчүтэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар бырааптаах.
2. Хас биһирдиги киһи, бырааба сарбыллыыта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.
3. Хас биһирдиги үлэлиир киһи үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн эһиэттэхэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киһинэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна киһи дьинэ кэргэнигэр тийиэхтээх, тийибэт буоллаҕына атын социальнай көмөнөн толорулуохтаах.
4. Хас биһирдиги киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүү профессиональнай түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональнай түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи сынньанар, илэнг кэмин атаарар, үлэтин күнэ сөп уһуннаах буолуохтаах, кэмтэн кэмигэр төлөнөр уопуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи бэйэтэ уонна киһи дьинэ кэргэнэ доруобай уонна чөл буолалларын туһугар, аһыыр астаах, таһаар таһаастаах, олоһор дьинэлээх, кэмигэр онгоһулар медицинскэй уонна социальнай онгоҕо, маны таһынан, киһи үлэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэнииргэр уонна киһиттэн тутулуга суох түгэнииртэн сылтаан тутун барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас онго уонна көмө көрдүүр бырааптаах.

2. Ийэ буолуу уонна саҥа төрөөһүн үһүлүччү сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьинэ кэргэннэ төрөөбүт уонна булумһу оҕолор биһир тэнг социальнай харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас биһирдин киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрү суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэниэхтээх.

2. Үөрэхтээһин киһини личность быһыытынан сайыннараарга, киһи быраабын уонна көңүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, доҕордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэрингэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөһүттэр кыра саастаах оҕолоругар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биһирдин киһи общество культурнай олоҕор көңүллүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыынан туһанар бырааптаах.

2. Хас биһирдин киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сиэр майгы уонна үн-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дьиннээх Декларацияҕа этиллибитин курдук, хас биһирдин киһи бэйэтин бырааба уонна көңүлэ бүтүүн олоххо киллэрэр социальнай бэрээдэктээх дойдута олорор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биһирдин киһи общество ортотугар көңүл уонна бүтүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иннигэр тус эбээһинэстээх.

2. Хас биһирдин киһи бэйэтин быраабын уонна көңүлүн олохтооһунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көңүлүн, сигили (мораль) ирдэбиллэрин толорор инниттэн, уонна норуokka табыгастаах тутулу тутар туһуттан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көңүллэри олоххо киллэрин ханнык да түбэлтэҕэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утарсыа суохтаах.

30 ыстатыйа

Дьиннээх Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдута, дьон түмсүүтүгэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көңүлү суох онгорорго көңүлү биэрин курдук тойоннонуо суохтаах.